

Oikeuskanslerille 12.3.2008 osoittamassanne kirjoituksessa viittaatte julkisissa tiedotusvälineissä esitettyihin ulkoasiainministeri Ilkka Kanervan tekstiviestien lähettämistä koskeviin tietoihin. Kirjoituksessanne katsotte, että on syytä epäillä, että ulkoasiainministeri Ilkka Kanerva on käyttänyt väärin virka-asemaansa ja virkapuhelintaan sekä valehdellut julkisesti.

Kirjoituksessa esittämääne viitaten olette sitä mieltä, että ulkoasiainministeriä ei voida enää pitää perustuslain 60 §:ssä tarkoitetulla tavalla rehellisenä ja taitavaksi tunnettuna. Pyydätte oikeuskansleria tutkimaan, onko ulkoasiainministerin menettely ollut niin sanotussa "tekstiviestijupakassa" lainvastaista tai virheellistä.

Oikeuskanslerinvirastoon maanantaina 17.3.2008 saapuneessa lisäkirjoituksessa olette täydentänyt kantelukirjoitustanne. Perustuslain 60 §:n lisäksi viittaatte kotirauhan rikkomista koskevaan rikoslain 24 luvun 1 §:n 2 kohdan säännökseen, seksuaalista häirintää koskeviin säännöksiin ja virkamiehen käyttäytymisvelvollisuutta koskevaan valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin säännökseen.

Lisäkirjoituksessanne olette yksityiskohtaisemmin viitannut mainitusta asiasta tiedotusvälineissä julkaistuihin eri ihmisten haastattelulausumiin.

Totean kirjoituksenne johdosta vastauksena seuraavan.

Perustuslain 108 §:ssä säädettyinä oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta. Oikeuskanslerin valtioneuvostoon, valtioneuvoston yksittäisiin jäseniin ja tasavallan presidenttiin samoin kuin muihin viranomaisiin ja virkamiehiin kohdistamassa laillisuuden valvonnassa on siten kysymys asianomaisen menettelystä virkatoiminnassa.

Kirjoituksenne lisäksi tästä asiasta on oikeuskanslerille saapunut tai eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta siirretty eräitä muitakin kirjoituksia. Niiden kaikkien johdosta oikeuskanslerin perustuslaissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltaa koskevana rajauksena ilmoitan, että

virka-toimissaan oikeuskanslerin laillisuusvalvontaan kuuluvan henkilön toiminnan eettinen tai moraalinen arviointi ei kuulu oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan piiriin.

Asiaa koskevissa kantelukirjoituksissa on nostettu esiin kysymys ministerin poliittisesta uskottavuudesta ja hänen nauttimastaan luottamuksesta. Näiltä osin totean valtioneuvoston ja muiden viranomaisten virkatoimien laillisuuden valvojana, että tällaisten kysymysten arviointi ei kuulu toimivaltaani. Poliittisesta näkökulmasta asiaa voivat arvioida lähinnä ne poliittisen päätöksenteon toimielimet, jotka ovat olleet osaltaan päättämässä hallituksen kokoonpanosta. Lisäksi on oikeudelliselta kannalta syytä tässä yhteydessä viitata perustuslain 60 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan ministerit ovat virkatoimistaan vastuunalaisia eduskunnalle. Mainittu säännös kattaa ministerin virkatoimia koskevan oikeudellisen vastuun lisäksi myös ministerin poliittisen vastuun eduskunnalle. Ministerin poliittista luottamusta koskeva päätöksenteko tapahtuu eduskunnassa.

Virkapuhelimen käytön osalta ilmoitan, että valtioneuvoston jäsenenä toimivilla kansanedustajilla on käytössään eduskunnan kansanedustajille luovuttama matkapuhelin. Matkapuhelimen yksityiskäyttöä koskevan etuuden verottamisesta on omia säännöksiä. Muilta osin kysymys on matkapuhelimen omistajan ja sen käyttöä koskevan liittymäsopimuksen tehneen tahon eli tässä tapauksessa eduskunnan matkapuhelimen käyttäjille mahdollisesti antamista sisäisistä ohjeista, joiden noudattamista se valvoo.

Valtion virkamieslain 14 §:ssä virkamieheltä edellytettävän käyttäytymisen osalta viitataan valtion virkamieslain 1 §:ään, jonka mukaan virkamieslaissa säädetään valtion virkasuhteesta. Virkasuhde on julkisoikeudellinen palvelussuhde, jossa valtio on työnantajana ja virkamies työn suorittajana. Nykyisen valtion virkamieslain soveltamisalaa koskevat säännökset ovat tältä osin samat kuin aikaisemmassa valtion virkamieslaissa (755/1986). Sen 2 §:n erityisperusteluissa (HE 238/1984) nimenomaan todettiin, että lakia ei sovelleta muun muassa kansanedustajiin eikä valtioneuvoston jäseniin. Valtion virkamieslain kyseinen säännös ei siten ole asian oikeudellisessa arvioinnissa merkityksellinen.

Siltä osin kuin olette kirjoituksessanne viitannut eräisiin rikoslain säännöksiin ilmoitan, että mahdollisten rikosten tutkinta kuuluu poliisiviranomaisille. Rikosasian mahdollinen asianomistaja voi saattaa asian poliisin tutkittavaksi tekemällä asiasta rikosilmoituksen.

Olette kirjoituksessanne viitannut myös valtioneuvoston jäsenelle asetettavia yleisiä vaatimuksia koskevaan perustuslain 60 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan ministerien on oltava rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja. Tältä osin viitataan nykyisen hallituksen muodostamisen yhteydessä muun muassa eräiden kantelukirjoitusten johdosta antamiini kanteluratkaisuihin, joissa totesin muun ohessa seuraavaa:

“Perustuslain 60 §:n mukaan ministerien on oltava rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja Suomen kansalaisia. Nämä ministerien pätevyysvaatimukset ovat peräisin jo perustuslakia edeltäneestä hallitusmuodosta. Perustuslain valmisteluasiakirjoissa todetaan, että kysymyksessä on joustava ilmaus, joka on kuitenkin ymmärrettävä muodolliseksi, tosin varsin väljäksi kelpoisuusehdoksi ministerin tehtävään ja sellaisena otettava asianmukaisesti huomioon pääministeriä valittaessa ja ministeriä nimitettäessä.

Ministerien rehellisyyttä koskeva yleinen kelpoisuusvaatimus on siis vanhaa perua, mutta kysymys on edelleenkin kelpoisuusvaatimuksesta, jolla on oikeudellista sisältöä. Sellaisella käyttäytymisellä, jolla on ollut myös rikosoikeudellisia seuraamuksia, voi luonnollisesti olla merkitystä arvioitaessa asianomaisen henkilön rehellisyyttä. Perustuslaissa tarkoitettu rehellisyysvaatimus on kuitenkin laajempi käsite. Kelpoisuusvaatimuksen arvioimisessa on otettava huomioon ministerin toiminta kokonaisuudessaan.

Ministeriksi ehdotettavan tai ministeriksi nimitetyn henkilön rehellisyyden arvioimisessa kysymys ei myöskään ole jonkin tai joidenkin yksittäisten henkilöiden tai tahojen tekemästä arvioinnista, vaan ministereiden esittämisestä ja valinnasta vastaavien tahojen ohella yleisestä näkemyksestä, joka voi saada hyväksyntää ja joka voidaan kokea sisällöltään oikeaksi kussakin ministerin nimitystilanteessa. Tämänäyttöinen laajempi näkökulma ilmenee jo perustuslain 60 §:n sanamuodosta, jonka mukaan ministerien on oltava rehellisiksi tunnettuja.

Perustuslain 60 §:n vaatimusta, että ministerien on oltava “rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja” on lisäksi tarkasteltava kokonaisuutena ja yhteydessä koko nimitysprosessiin. Kysymys on perustellusta luottamuksesta ministerin tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen.”

Edellä oleva koskee siis perustuslain 60 §:n 1 momentin oikeudellista näkökulmaa erityisesti ministereiden nimitystilanteissa, mutta samat kriteerit ovat voimassa myös arvioitaessa ministerinä toimivalle henkilölle asetettavia vaatimuksia. Ministerin toimen aikana kysymys ministerin kelpoisuudesta tulee arvioitavaksi perustuslain 60 §:n 2 momentin mukaisessa poliittista luottamusta koskevassa menettelyssä eduskunnassa. Perustuslain 64 §:ssä säädetään toimenpiteistä tämän luottamuksen menettämisen johdosta. Perustuslaissa ei ole säännöstä siitä, että oikeuskanslerin tehtäviin kuuluisi arvioida, onko ministeri menettänyt kelpoisuutensa. Oikeuskansleri voi ottaa kantaa ministerin

toimen hoitamiseen vain perustuslain 108 §:n 1 momentissa ja perustuslain 112 §:n 1 momentissa säädetyn laillisuusvalvontatehtävän puitteissa taikka perustuslain 108 §:n 2 momentin oikeudellisten lausuntojen antamista koskevan tehtävän johdosta. Kantelukirjoituksessa ei ole tullut esiin sellaista, että minulla laillisuusvalvojana olisi oikeudellista perustetta puuttua ministeri Kanervan kelpoisuutta koskevaan asiaan.

Edellä olevaan viitaten ilmoitan, että kirjoituksenne ei ole aiheuttanut oikeuskanslerin toimenpiteitä.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Risto Hiekkataipale